

Colecția ALEXA GAVRIL BÂLE, SIMONA BÂLE

Ziceri despre primăvară

După ce înfloresc pomii, cireșii, merii, prunii, perii - i bună o ploaie ca să lege roadă.

În Dănești, când se aud clopotele din Cetățele, se moaie vremea, i de ploaie.

În Șișești, când se aud clopotele din Dănești, plouă a doua zi.

În Bontăieni, când se aud clopotele din Cărpiniș, îi de muietură a vremii.

Martie poate îngheța vițelu în vacă.

Martie poate băga frigu pe gaură de sfredel.

Ploile din mai
Fac mălai.

În mai dacă plouă, se face iarba bună și mălai.

Nu sămâna devreme primăvara, că sămânăturile pot îngheța după ce răsar.

De nu plouă primăvara, tare greu se lucră pamântu. Se ară greu, se grăpă rău și rămân bulgări mari. Trebe spărți cu muchia sapii că altfel mălaiu răsare greu și se sapă rău.

La sămânături de cosit (luțărnă, ovăs, trifoi) nu-i bine să rămâie bulgări, se cosește rău.

După ce se duce umătu, trebe să înghețe de câteva ori, să se puhängească pământu, altfel se lucră greu. Se bătuceste, mai ales de-i umătu mare iarna și nu-l poți lucra. Rămâne holda ca și cu bolovani.

Dacă plouă primăvara întâi cu tunete și ploaia o vînit de la Cărpiniș, tot anu în Cetățele ploile de acolo or veni.

De la Gheorghe Costin, 72 ani, 2002, Cetățele.

Semne ale vremii de primăvară

Primăvara, când ține frigul mai mult, îi an rău, mai ales de să duce umătu. Frigul uscă iarba care nu mai crește bine iar înghețul scoate apa din pământ. Pe toate le întârzie frigul și înghețul. Când nu se desprimăvărează repede, îi bine pântru pomi, că nu să pornesc mugurii și, de vine frigul mai târziu, nu-s mari să-i strîce înghețul.

Mai demult, în februarie, în Șișești, marhale și oilor erau pe afară. Păsteau păsări sub Custură. Iernile erau parcă, mai blînde. Pe la sfârșitul lui făurăr se ncălzea, înfloreau cornii și oilor și vacile aveau ce paște.

Mai demult, spun bătrâni că o nins mult pe vremea cireșelor, erau cireșele mari și date-n copt. O vînit oilor din munte în sat și un om din Dănești avea o sută de

Cine l-o plouat,
Acela l-a și usca.

când e ploaie și noroi. Strângi grămadă noroi și o închipuiești, o faci pe femeie cu mâinuri și picioare, cu cap, și cumperi niște ace și bagi în ea. Îi bagi în cap, în picioare, prin mâinuri, nouă ace și apoi, din când în când, martile, sămbetele, tot împungi și tăt zici așe:

Să nu turuiască,
Să se chinuiască,
Să nu se odihnească,
Să moară,
Să nu trăiască!

Și când va fi mai rău, o tăt împungi, o tăt împungi, în tăte: în cap, în ochi, în limbă, în urechi, în ficat, în plămâni, în stomac, în tăte, până la urma urmei o împungi și în inimă și atuncea moare pe loc.

Aceasta e o făcătură și a chipului din horn. Da' femeia o ține mult acolo în horn, până se usucă tăta și o chinuie, poate un an, sau doi, cât vrea, și zece ani, până femeia se uscă și se distrugă, se împrăștie noroiul acela. Dezlegarea farmecului la nouă popi a merge să citească, să desfacă făcăturile, necazurile de pe femeie, da' mai mult face descântecul cu cuie. Trebuie să bată găvaze pe roată.

Variantă:

Pentru a nu se prinde nici o vrajă pe fete, trebuie să poarte o haină pe dos: un maieu, un chilot, etc.

De la Bilașco Maria, 60 de ani, Petrova nr. 809, 1997

1519.

Magie de despărțit prin păpuși

Se ia de la bărbat, femeie, semn și să faci două păpuși, una s-o bagi cu fața-n colo, dar nu în hotarul tău să pui ci într-un vârf de mesteacăn (cum e Huta dincolo), una o pui cu față la Huta, iar una o pui cu față la Negrești și spui:

Sfântă Mărie,
Maică Sfântă,
Atunci s-or aduna
Ei laolaltă
Când s-or aduna
Păpușile aiestea!
Și zîci:
Când s-or aduna
Păpușile aiestea
Atunci să se adune
Ei laolaltă. (de nouă ori).

1520.

Vrajă malefică prin păpuși

Faci două păpuși și le bagi în toaletă.
Una într-o toaletă, alta în altă toaletă,
și zîci așe:
Sfântă Mărie,
Maica Sfântă,
Aşa să-și pută ei
Unu la altu
Cum pute toaleta!
Să nu să iubească
Unu pe altu,
Să-și pută unu la altu.

1521.

Vrajă prin păpuși cu mortu

A murit o femeie pe numele drăguței bărbatului și am făcut două păpuși.
Una i-am pus-o la cap și alta la picioarele mortului. Atunci să se adune ei laolaltă când s-or aduna cele două păpuși.

De la Cecilia Ciocan, porecla Tâca Lichii,
64 de ani, Certeze nr. 921, 1997

oi și nu o avut unde le băga, o cerut voie de la oamini și le-o băgat până șuri.
Tătă în anul acela o mai foarte umăt mare și, când o fătat oile, o fătat aproape toate în zăpadă.

Foto: Miya Kosei - Masa la Stână, Iapa, 1987

Despre oi și miei, primăvara

Mieii de Paști îi coată unghurii la coadă, dacă-i gros unde începe coada îi bun, dacă are la coadă, are și-ncolo.

Mielu de lapte îi cel mai bun de Paște. Carnea-i dulce și fragedă și nu pică mult de pe el. De pe mielul care-i ținut cu otavă uscată și cu fărină pică mai mult și carnea nu-i aşa bună. Moroșenii sloboadă primăvara mieii cu oile pe câmp, la păscut; mieii pasc și fac numai pântice, nu cresc și carnea nu-i aşa bună. Mielu se da să sugă la oaie de tri ori pe zî și nu i să dă fărină ori otavă uscată. Aista-i mielul bun de tăiat la Paște. Moroșenii au miei numa pântice și lână, îi umflă din fân și din fărină și-i lasă cu oile la pășune. Îs rari la carne și carnea-i sacă. Numa iepurele de huci mai îi aşa.

Iedu, cându-l tai, zdiară, poți-l ține cu mâna de gură. Și capra zdiară când o tai o când o duce lupu. După iezi, când îi tai la Paște, și pruncii plâng, că-s jucăuși și nevinovați.

Oile care au gălbează, când ies la iarbă verde slobod gușă.

Primăvara, după ce tunzi oile, îi bine duse la o vale, într-o dâlboană și spălate bine, bine, să se curețe de ursuc și căpușe.

Zile care se țin pentru sănătatea animalelor

La tăte praznicile mari, la sărbătorile împărătești, se unge cu ai pe la grajd, la ușă mai ales, la vaci între coarne se face o cruce cu un grăunte de ai, ca să nu se apropie bosorciile de ele, să le ia laptele.

La Bobotează se ia apă din fântână și se adapă marhăle înainte de răsăritul soarelui. În noaptea de Bobotează apa-i aghiasmă în toate izvoarele.

Să vă întreb alta:

Spune-mi acum anume

Ce pom e acel în lume

Care ramurile sale

Toate le are la vale

Și vânele, rădăcina

Îi stau în sus cu tulpina?

În ziua de Bobotează se sfîrșește, se face sfîntirea apei mari. Aghiasma de la Bobotează îi bună la boli la oameni și la animale.

În ziua de Antonie cel Mare nu se prind marhale la lucru. Un plopișan a adus polochim cu caii în ziua de Antonie și i-o lăpădat pe sară iapa.

Haralambie (20 februarie) încă se ține pentru marhă. Nu se prind caii la ham, boii la jug și se face slujbă la biserică pentru animale, se sfîrșește fărina și sarea care se dau de lins la animale.

La Capu Primăverii încă nu se prind marhale la lucru. În ziua asta se aleg păsările perechi, se împreună.

Mai demult, la Paști, când se venea de la Înviere cu pasca sfîntă, înainte de a mânca, oamenii dădeau pasca sfîntă de lins la animale. Tot la Paști, în coșărneul cu pasca ce se ducea la biserică la sfîntit se punea și sare și tămâie, să se sfîrșească pentru animale.

Cu tămâia sfîntă se afumau vacile ori oile când se umflau la pulpă, vara, la pășune.

În prima vineri după Paști este Izvorul Tămăduirii, femeile se adună la biserică unde se face slujbă și maslu pentru sănătatea și sporul animalelor.

În tăte vinerile mari de peste an, îs 12 vineri mari, marhale nu se pun la lucru.

Ziua de luni îi bine ținută pentru sănătatea animalelor, mai ales dacă ai năcăzuri multe cu ele. Se ajună și se postește.

Cetățele, 2003

Colectia PARASCA FĂT

Credințe și obiceiuri de primăvară

Focurile de 40 de Sfinți

La 40 de Sfinți, în 9 martie, se fac focuri, sara. Se fac 40 de plăcinte (dacă-i post, se fac de post) cu buruieni, lobodă. Si dau la săraci și la copii, nu la neamuri.

De la Gheorghe Podină, 61 ani, Băița de sub Codru

Foto: Valentin Ganja - Cei 40 de Mucenici. Icoană pe sticlă de Georgeta Maria Iuga

Se zice că-i bine să țăsă femeile, să bontăne, că ieșe iarba. Alticele nu-i slobod a lucra. Îi zî cu prilej.

Zice că un om o mărs în Zua de 40 de Sfinți după fân. Vecinu lui o zîs:

- Ce faci, nu știi că astăz îs 40 de Sfinți?

- D-apoi nu-i bai, c-or zini și ei cu mine.

S-o dus, o încărcat caru și, ziind, i s-o îmburdat și nicicum nu l-o putut scula.

**Cine-i de omenie,
Nu vorbește ce nu știe.**

Colecția AUGUSTIN MICU, Cicârlău, 2002

1522.

Descântece de dragoste cu buruieni

Dacă vrei să aduci pe un bărbat sau o femeie, de oriunde, într-o oală nouă pui nouă ace și nouă pietruțe, pe unde trece ștraful peste ele, și nouă frunze de plop și le pui să fierbă pe foc și zici:

Sfântă Mărie,
Maică Sfântă,
Eu nu-i fierb pișatu,
Eu îi fierb sâangele și mintea
și l-oi aduce de-oi puté.
Atâtă îl fierbi pe foc și-l tot pui, că pișatu scade tare rău și aşa suie că berea, și zici:
Cum fierbe pișatu
Aşa fierbe mintea lui!

Și el musai să vie, de unde îi, să te vadă.

1523.

Vrajă cu cuprindător

Cuprindătorul e o buruiană care se arată la Piatra Bixadului. Se folosește în vrăjile de dragoste. Pui atâtă buruiană care te cuprinde roată, pe mijloc. Se culege la miezul nopții, până a nu cântă cocoșul și trebuie să faci descântecul până în zori. Se fierbe într-o oală nouă și zici:

- Cum te cuprinde cuprindătorul,
Aşa să te cuprindă băieții,
Să fii iubită,
Dorită!